

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
24/48511 - 8

Sted, dato:
Oslo, 11.04.2024

Høring - forslag til endringer i konfliktrådloven og straffeloven - strafferettslige reaksjoner for ungdom

Innledning:

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets oversendelse av 01.03.24, deres ref. 24/888 – MTH/LLE, forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven. Endringsforslagene følger opp enkelte av Stortingets vedtak som ble truffet under behandlingen av Prop. 139 L (2022–2023) og vedtagelsen av lov 20. desember 2023 nr. 110.

Forslagene gjelder de strafferettslige reaksjonene for ungdom – ungdomsstraff og ungdomsoppfølging – og innebærer:

- en hjemmel for retten til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår som nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav a, b og d
- en hjemmel for retten til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel av ubegrenset lengde, alternativt inntil 2 år eller inntil 1 år, samt særskilte hjemler som sikrer unge domfelte riktig oppfølging før og etter løslatelse (styrket ettervern)
- at påtalemyndigheten gis hjemmel til også å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff
- at ungdommen gis rett til offentlig oppnevnt forsvarer også ved ungdomsplanmøtet under ungdomsoppfølging

Høringen er forelagt for politidistriktene og politidirektoratet har fått tilbakemelding fra Øst-, Innlandet-, Troms- og Oslo politidistrikt. Høringssvarene følger vedlagt.

Politidirektoratets merknader:

Høringsnotatet, punkt 2; Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår.

Politidirektoratet er enig i at det kan synes hensiktsmessig å iverksette vilkår som opplistet i straffeloven § 37 a, b og d, overfor enkelte ungdommer fra det tidspunktet dommen blir rettskraftig. Både av hensyn til den domfelte selv, samt for raskt å etablere rammer rundt ungdommen som sikrer straffens formål og forebygging av ny kriminalitet. Det vil imidlertid innebære og fordrer viktige avklaringer om forholdsmessighet, evnen til å forebygge brudd på særvilkår og adekvat og hurtig oppfølging ved brudd. Politidirektoratet understreker at ungdomsstraff kombinert med særvilkår vil kreve en grundig utredning av den enkelte ungdoms behov forut for hovedforhandling, gode og detaljerte personundersøkelser (PUM) og skisser til ungdomsplan (jf.

konfliktrådsloven § 22d, 4 ledd). God tilgang til informasjon og sikring av barnets medvirkning er avgjørende for at domstolen skal få tilstrekkelig kunnskap til å vurdere om og i tilfelle hvilken type særvilkår som er egnet for den enkelte ungdom. Videre bemerkes at det er usikkert hva man tenker seg skal bli konsekvensen for ungdommen ved et eventuelt brudd på særvilkår, før ungdomsplanen er undertegnet. Konsekvensen av lovendringen kan i verste fall medføre unødvendig ressursbruk til administrasjon ved oppfølging av brudd, uten at det blir noen merkbare konsekvenser av bruddet. Politidirektoratet anbefaler at ressurser fortrinnsvis anvendes til å få ned behandlingstiden generelt for iverksettelse av gjennomføringen av ungdomsstraff.

Direktoratet viser til begrunnelsen i høringsinnspill (s.1) fra Oslo politidistrikt, som tiltres:

"Etter Oslo PDs syn kan det, i hvert fall for noen ungdommer, ha en effekt å fastsette særvilkår som skal gjelde fra rettskraftig dom og til ungdomsplanen signeres. Det er imidlertid noen utfordringer med tanke på hvem som skal følge opp særvilkårene og hva som kan bli konsekvensen av brudd. Vilkår om oppholdsforbud, innetid eller lignende vil bli oppdaget dersom politiet tilfeldigvis påtreffer ungdommen. Til forskjell fra andre saker der påtalemyndigheten ilegger oppholdsforbud som et tvangsmiddel, der det ofte er besluttet på høyere nivå at det aktuelle området skal prioriteres av politiet, har politiet ikke ressurser til å være tett på enhver ungdom som idømmes slike særvilkår. Det er vanskelig å se for seg at konsekvensen av brudd på særvilkårene kan være omgjøring av ungdomsstraffen. Det er en risiko for at dette blir "tomme" vilkår som ikke vil bli fulgt opp, noe som vil gi et uheldig signal til ungdommen også i forbindelse med gjennomføring av ungdomsstraffen. Oslo PD er ikke negative til adgang til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår, men det må gjøres en grundig vurdering av hensiktsmessigheten av dette i den enkelte sak og for den enkelte ungdom."

Politidirektoratet kan ikke se at det er behov for å kombinere ungdomsoppfølging med særvilkår, da tiden fra påtalemyndigheten overfører en sak til konfliktrådet til ungdomsplanen signeres er kort.

Høringsnotatet, punkt 3; Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel

Politidirektoratet slutter seg under tvil til forslaget om adgangen til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel, forutsatt at fengselsstraffen begrenses. Det vil være krevende å forutse oppfølgingsbehov så langt fram i tid, som en lengre fengselsstraff vil kreve. Direktoratet er videre av den oppfatning at det vil være vanskelig å anføre rehabiliteringshensyn for ungdomsstraffdelen av dommen hvis domfelte først skal sone en lengre fengselsstraff. Ved lengre fengselsstraffer synes ettervern å være en bedre løsning enn en forhåndsbestemt oppfølging. Direktoratet er av den oppfatning at lengden på den ubetingede fengselsstraffen bør begrenses til 1 år.

Politidirektoratet viser til høringsuttalelse fra Øst politidistrikt hvor det fremheves gode argumenter både til fordel og ulempe for adgangen til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel, uten at det konkluderes. ØPD fremhever bl.a. at en begrensning på inntil 6 måneder eller 1 år, vil medføre at ungdomsstraff ikke kan idømmes som kombinasjonsstraff i de alvorlige sakene, herunder voldtekt og gjengkriminalitet:

"Det vil i mange tilfeller være ungdom med oppfølgingsbehov, som også begår alvorlig kriminalitet. Begrensning i den ubetingede fengselsstraffen vil redusere rettens mulighet til å fastsette riktig straff i de alvorlige sakene i tråd med hensynene bak lovforslaget."

Alternativt uttaler ØPD at:

"begrensningen i den ubetingede fengselsstraffen bør være inntil 2 år, som vil omfatte de fleste tilfeller kombinasjonsadgangen er aktuelt for. Et argument som taler for denne løsningen, er at det vil kunne være vanskelig å forutse oppfølgingsbehovet flere år frem i tid, samtidig som det normalt ikke vil være hensiktsmessig å påbegynne ungdomsstraff i en alder på langt over 18 år."

Som argumenter mot en adgang til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel, påpeker ØPD at en kombinasjon av ungdomsstraff med ubetinget fengsel, vil kunne komme i en grunnleggende konflikt med det idégrunnlag og formål som ungdomsstraffen bygger på, ØPD viser her bl.a. til:

"lovforarbeidene til både konfliktrådsloven, jf. Ot.prp.nr.56 (1989-1990), forarbeidene til innføringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, jf. Prop.135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven,

straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff), og blant annet forskningslitteraturen, jf. Gröning, Linda, & Jacobsen, Jørn R. T. (2012). Restorative justice and criminal justice: exploring the relationship."

Troms politidistrikt konkludere i sitt hørings svar (s.2) med at lengden på den ubetingede fengselsstraffen bør begrenses, og mener det er nærliggende å se hen til vurderingene rundt samfunnsstraff kombinert med ubetinget fengsel:

"Det er også nærliggende å se hen til vurderingene rundt samfunnsstraff kombinert med ubetinget fengsel, jf. blant annet Ot.prp.nr.31 (2006-2007) kapittel 7, hvor departementet fant det nødvendig å sette en øvre grense for den ubetingede delen av straffen. På samme måte vil det være vanskelig å anføre rehabiliteringshensyn for ungdomsstraffdelen av dommen hvis domfelte først skal sone en lengre fengselsstraff. Ved lengre fengselsstraffer synes ettervern å være en bedre løsning enn en forhåndsbestemt oppfølging."

Direktoratet tiltrer begrunnelsen i Oslo politidistrikt sitt hørings svar (s.2), som i likhet med direktoratet foreslår å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel i opptil 1 år:

"I praksis vil en adgang til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel i opptil 1 år dekke de tilfellene der dette er hensiktsmessig, hensyntatt blant annet den øvre grensen for ungdomsstraff, alder på den domfelte på tidspunktet for gjennomføring av ungdomsstraffen og at vurderingen av oppfølgingsbehov blir vanskeligere jo lenger frem i tid ungdomsstraffen skal gjennomføres."

"Oslo PD ser ikke at forslaget kan føre til at barn som tidligere ville ha fått ungdomsstraff, vil idømmes fengselsstraff i tillegg. Vilåret om at ubetinget fengsel må være "særlig påkrevd" er det samme."

Høringsnotatet, punkt 4; Adgangen for påtalemyndigheten til å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff

Politidirektoratet stiller spørsmål ved om en adgang for påtalemyndigheten til å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff er godt nok utredet, eller om det er knyttet så store usikkerheter til dette punktet at det bør foretas grundigere analyser av både effekt og administrative/økonomiske konsekvenser? I tillegg bør dette veies opp mot hvor tidsbruken faktisk har betydning. Hovedvilåret om ikke å begå nye straffbare handlinger vil vel alltid være det sentrale, og der det begås ny eller alvorlig kriminalitet vil politi/påtalemyndigheten alltid håndtere saken. Det kan stilles spørsmål ved om et tettere samarbeid rundt pågående straffegjennomføring vil kunne ha større effekt? Det vil være uheldig om påtalemyndigheten pålegges å håndtere bruddsaker knyttet til "bagatellmessige" brudd, f.eks. knyttet til rus, ikke møtt på skole, oppholdt seg i et område eller vært med venner hen ikke skal osv. Dette er forebyggende begrensninger som skal forhindre kriminalitet. Begås det derimot ny alvorlig kriminalitet osv. må man se på samhandlingen mellom straffegjennomfører og påtale for å sikre rask og effektiv oppfølging av begge spor.

Dersom det gis adgang for påtalemyndigheten å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff, foreslår direktoratet at det presiseres at primærkompetansen ligger hos kriminalomsorgen, men at det kan inngås avtale med lokalt politidistrikt. God kvalitet krever at man setter av tid og ressurser, et stramt budsjett vil medføre at påtalemyndigheten i politiet vil måtte nedprioritere andre oppgaver hvis de blir pålagt å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff. Videre antas det å bli mindre mengdetrening for kriminalomsorgen hvis oppgaven deles på flere. Flere aktører vil også kunne medføre at det blir mer krevende å utvikle felles veiledere/rutiner.

Direktoratet visert til Oslo politidistrikt sitt hørings svar (s.2), som tiltres. Det kan opplyses at politidistriktet har representert Politidirektoratet i arbeidsgruppen om opprettelse av hurtigdomstol for ungdomssaker i Oslo:

"Oslo PD understreker at dersom bruddsakene skal ha den prioriteten som en hurtigdomstol forutsetter, samtidig som oppfølgingen av bruddsakene ikke skal gå på bekostning av etterforskningen i initialfasen i de nye sakene som kommer inn, er det nødvendig med ekstra ressurser. Dersom en slik endring skal kunne utføres rask og med substansiell virkning, vil det kreve både tilføring av ressurser, og muligens justering av organisering for flere enheter i politidistriktet."

Videre fremhever politidistriktet:

"Når det gjelder antall saker så er det påregnelig at antall bruddsaker vil øke når kravet til samtykke fjernes og virkeområdet for ungdomsstraffen også ellers utvides. Det er for øvrig uklart hva det bygges på når det under punkt 6.2.3 er forutsatt at påtalemyndighetens kompetanse vil bli benyttet i om lag halvparten av bruddsakene. Det er etter forslaget lagt til konfliktrådet å vurdere om påtalemyndigheten eller kriminalomsorgen skal fremme begjæringen om omgjøring, og påtalemyndigheten vil ha plikt til å følge opp i henhold til konfliktrådets beslutning. Påtalemyndigheten vil altså ikke ha kontroll på hvor stor andel bruddsaker som den pålegges å følge opp."

Direktoratet viser videre til Øst politidistrikt sitt høringssvar (s.3), hvor det bl.a. uttrykkes bekymring for at konfliktrådet uten nærmere retningslinjer skal fordele sakene:

"Øst politidistrikt finner det videre noe uheldig at det i høringsforslaget legges til grunn at konfliktrådet skal velge hvilken etat som skal få oversendt bruddmeldingen, uten nærmere føringer for vurderingen. Det kan føre til forskjeller i praksis/rutiner om det er kriminalomsorgen eller politiet som håndterer vilkårsbrudd. Øst politidistrikt etterlyser derfor klarere retningslinjer for hvordan konfliktrådet skal foreta denne vurderingen" ØPD uttrykker i likhet med OPD bekymring for ressursituasjonen for politiet, ved tilføring av nye oppgaver:

"Vilkårsbrudd bør møtes med en følbart reaksjon, og det er viktig at bruddmeldinger blir håndtert raskt av den etaten som konfliktrådet sender meldingen til. I den forbindelse stilles spørsmål ved om håndteringen av bruddmeldingene vil bli mer effektiv ved at de sendes til påtalemyndigheten, fremfor kriminalomsorgen. Politiadvokater har gjerne et høyt arbeidspress, store porteføljer og en hendelsesstyrt arbeidshverdag. En stiller spørsmål ved om påtalemyndigheten vil greie å gi bruddmeldingene den oppmerksomhet og raske behandling som de bør ha."

Høringsnotatet, punkt 5; Ungdommens rett til offentlig oppnevnt forsvarer ved ungdomsplanmøte under ungdomsoppfølging

Politidirektoratet deler oppfatningen om at ungdommen bør ha rett til advokatbistand ved utforming av ungdomsplanen under ungdomsoppfølging, men vil understreke viktigheten av at dette ikke medfører at det tar lengre tid før ungdomsplanmøtet kan gjennomføres og straffen iverksettes.

Direktoratet vil fremheve at retten bidrar til å sikre barnets medvirkning, men vil samtidig påpeke at en "skal" bestemmelse vil kunne ha betydning for tidsbruken, der man kan tenke seg at oppnevnt forsvarer ikke har kapasitet, noe som medfører ytterligere tidsbruk. Medvirkning og rettssikkerhet må ivaretas for å styrke rettssikkerheten rundt utformingen av planen, men uten at det medfører unødig tidsbruk.

Med hilsen

John-Magnus Brekken Løkenflaen
Seksjonssjef

Liv Johanne Atterås
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/48511

Vår referanse:
24/49905 - 2

Sted, dato:
Ski, 03.04.2024

Svar til høring - forslag til endringer i konfliktrådloven og straffeloven mv. - strafferettslige reaksjoner for ungdom

Det vises til Politidirektoratets brev av 04.03.24 med frist til 03.04.24, om tilbakemeldinger på Justis- og beredskapsdepartementets forslag til endringer i strafferettslige reaksjoner for ungdom, herunder ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Endringene berører konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven. Endringsforslagene følger opp enkelte av Stortingets vedtak som ble truffet under behandlingen av Prop. 139 L (2022–2023) og vedtagelsen av lov 20. desember 2023 nr. 110.

Departementets høringsnotat har vært sendt ut til politiadvokater i Øst politidistrikt som behandler saker hvor ungdom begår lovbrudd. Hva gjelder høringsnotatet punkt 3, er det ulike syn blant politiadvokatene og disse med tilhørende begrunnelse er gjengitt nedenfor.

Øst politidistrikts bemerkninger gjelder høringsnotatets punkter 2, 3, 4 og 5.

Høringsnotatet, punkt 2; Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår.

Øst politidistrikt er enig i forslaget om å kunne kombinere ungdomsstraff med særvilkår, og tiltrer begrunnelsen som departementet har gitt. I sakene hvor ungdomsstraff er aktuelt har politiet og påtalemyndighet et særlig ansvar for at etterforskningen og rettergangen skjer hurtig og effektivt, jf. bl.a. RA-2018-3 pkt. 4.6. Det fremstår som hensiktsmessig at vilkår som opplistet i straffeloven § 37 a, b og d, kan iverksettes fra det tidspunktet dommen blir rettskraftig. Både av hensyn til den domfelte selv, men også for raskt å etablere rammer rundt barnet som sikrer straffens formål og forebygging av ny kriminalitet. Videre for oppfølgingen av barnet fra Konfliktrådet, barnevernstjenesten, Kriminalomsorgen/Friomsorgen og andre instanser.

Høringsnotatet, punkt 3; Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel

På dette punkt er det som angitt, blant politiadvokatene i Øst politidistrikt ulike syn.

Enkelte er positive til forslaget om å kunne kombinere ubetinget fengselsstraff og ungdomsstraff, mens andre har innvendinger mot en slik løsning.

Politiadvokatene som stiller seg positive til forslaget om hjemmel til å kombinere ubetinget fengselsstraff og ungdomsstraff, tiltrer begrunnelsen for forslaget i høringsnotatet. Disse vektlegger at denne muligheten vil medføre en fleksibilitet for domstolene i alvorlige saker, ved at det kan idømmes ubetinget fengselsstraff, samtidig som ungdommens oppfølgingsbehov ivaretas. Videre er det vist til at en antar at slik mulighet vil kunne styrke ettervernet for ungdommen, og vil kunne ivareta et forebyggende perspektiv i større grad. Løsningen ses på som viktig i bekjempelsen av ungdomskriminalitet, og en forbedring av dagens system. Kombinasjonsadgangen anses å være særlig relevant i de alvorlige sakene, hvor det foreligger gjentakelsesfare, eller der ungdommen har et konkret oppfølgingsbehov.

I forlengelsen av dette mener de samme at det ikke bør være en grense for hvor lang ubetinget fengselsstraff som kan idømmes sammen med ungdomsstraff. Det angis at en begrensning på inntil 6 måneder eller 1 år, vil medføre at ungdomsstraff ikke kan idømmes som kombinasjonsstraff i de alvorlige sakene, herunder voldtekt og gjengkriminalitet. Det vil i mange tilfeller være ungdom med oppfølgingsbehov, som også begår alvorlig kriminalitet. Begrensning i den ubetingede fengselsstraffen vil redusere rettens mulighet til å fastsette riktig straff i de alvorlige sakene i tråd med hensynene bak lovforslaget. Av den grunn mener disse politiadvokatene at domstolene bør gis stor fleksibilitet av hensyn til utmåling av riktig straff i det konkrete tilfelle.

Alternativt mener de samme politiadvokatene at begrensningen i den ubetingede fengselsstraffen bør være inntil 2 år, som vil omfatte de fleste tilfeller kombinasjonsadgangen er aktuelt for. Et argument som taler for denne løsningen, er at det vil kunne være vanskelig å forutse oppfølgingsbehovet flere år frem i tid, samtidig som det normalt ikke vil være hensiktsmessig å påbegynne ungdomsstraff i en alder på langt over 18 år. Da alderen, oppfølgingsbehovet og karakteren av det straffbare forholdet vil variere, er det fremholdt at domstolenes utmålingsfleksibilitet bør veie tyngst.

Andre politiadvokater har uttrykt større betenkeligheter med å sammenblande straffereaksjoner som i prinsippet bygger på ulike formål. Disse politiadvokatene bemerker at ungdomsstraffen forutsetter et fremoverrettet fokus for den domfelte, samfunnet og den eventuelle fornærmede, herunder å løse spørsmålet om hva som kan gjøres videre for å fremme forsoning og ansvarliggjøring. Dette i motsetning til den tradisjonelle domstolsbehandlingen i straffesaker hvor hovedvekten er det retrospektive perspektivet og ansvarliggjøring for lovovertrædelsen.

Etter deres syn fremstår en kombinasjon av ungdomsstraff med ubetinget fengsel av ubegrenset lengde, å kunne komme i en grunnleggende konflikt med det idégrunnlag og formål som ungdomsstraffen bygger på. De har vist til bl.a. lovforarbeidene til både konfliktrådsloven, jf. Ot.prp.nr.56 (1989-1990), forarbeidene til innføringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, jf. Prop.135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff), og blant annet forskningslitteraturen, jf. Gröning, Linda, & Jacobsen, Jørn R. T. (2012). Restorative justice and criminal justice: exploring the relationship.

Politiadvokatene som har fremholdt dette syn, har bemerket at ettervern har vært et vektlagt hensyn bak forslaget om å kunne kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel av ubegrenset lengde. Videre at et godt ettervern med hensyn til nok ressurser og kompetanse kan være avgjørende for å kunne forebygge ny kriminalitet.

Innvendingen er imidlertid at ettersynet til ettervern primært bygger på å fremme den domfeltes behov og interesse i et forebyggings- og reetableringsperspektiv. De har vist til at ettervernet ikke primært er ment å ivareta de mer brede og grunnleggende hensyn som ungdomsstraffen bygger på, og det formålet ungdomsstraffen skal ha.

Det er hos disse uttrykt en viss betenkelighet ved å innføre en endring i ungdomsstraffen som risikerer å utviske grensene mellom ubetinget fengsel og ungdomsstraffen. Videre at endring som foreslått, står i fare for å kombinere for mange - og i noen tilfeller motstridende hensyn, i en tilpasset og hensiktsmessig straffegjennomføring for den enkelte domfelte. Det savnes hos disse en dypere drøftelse av implikasjonene ved en slik endring.

Høringsnotatet, punkt 4; Adgangen for påtalemyndigheten til å gi hjemmel til å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff

Øst politidistrikt er av den oppfatning at det bør åpnes for at påtalemyndigheten kan bringe saker som gjelder rene vilkårsbrudd inn for retten. Det vises til at virkeområdet for ungdomsstraffen er foreslått utvidet og at det er kun ungdomsstraff som skal kunne idømmes av retten. Slik situasjonen er i dag, er det påtalemyndigheten som håndterer brudd på ungdomsoppfølging idømt som særvilkår ved betinget dom.

Som følge av at virkeområdet til ungdomsstraffen utvides, er det vår oppfatning at også konsekvensene av vilkårsbrudd utvides. Hovedregelen i dag er at brudd på ungdomsstraffen skal føre til soning av subsidiær straff. Ved utvidelse av ungdomsstraffen er det foreslått i Prop. 139 L (2022-2023) at domstolen gis større fleksibilitet ved brudd. Dette ved at retten kan bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes, eller velge å omgjøre denne til samfunnsstraff eller betinget fengsel.

Kriminalomsorgen har ikke erfaring med å påstå andre reaksjoner på brudd enn hel eller delvis fullbyrding av subsidiær fengselsstraff. Kriminalomsorgen har heller ikke erfaring med å vurdere omgjøring til en ny straffart i form av betinget dom eller samfunnsstraff. Subsidiær fengselsstraff fastsatt i ungdomsstraffen vil riktig nok gi en pekepinn på hva straffens lengde ved en omgjøring kan/skal være, men etter Øst politidistrikts syn er påtalemyndigheten i større grad rustet til å foreta den skjønsmessige vurderingen.

Selv om både påtalemyndigheten og kriminalomsorgen, har hjemmel til å begjære omgjøring av vilkårsbrudd på samfunnsstraffen etter straffeloven § 52 fjerde ledd, er vår erfaring at det i all hovedsak er kriminalomsorgen som håndterer denne typen vilkårsbrudd. Det at kriminalomsorgen i dag allerede håndterer vilkårsbrudd ved samfunnsstraffen, er et argument for de også skal kunne håndtere brudd på ungdomsstraffen. Men det bemerkes at omgjøringen her skiller seg i stor grad fra den vurderingen som må gjøres ved brudd på ungdomsstraffen, særlig i lys av at det foreslås åpnet for andre reaksjoner enn fullbyrding av subsidiær fengselsstraff.

Øst politidistrikt finner det videre noe uheldig at det i høringsforslaget legges til grunn at konfliktrådet skal velge hvilken etat som skal få oversendt bruddmeldingen, uten nærmere føringer for vurderingen. Det kan føre til forskjeller i praksis/rutiner om det er kriminalomsorgen eller politiet som håndterer vilkårsbrudd. Øst politidistrikt etterlyser derfor klarere retningslinjer for hvordan konfliktrådet skal foreta denne vurderingen, og hvordan en eventuell uenighet mellom konfliktrådet og den etaten som mottar bruddmeldingen skal håndteres.

Videre anser en det som viktig at vilkårsbrudd på ungdomsstraff møtes med reaksjoner, og manglende oppfølging av idømt straff skal ha konsekvenser. Vilkårsbrudd bør møtes med en følbar reaksjon, og det er viktig at bruddmeldinger blir håndtert raskt av den etaten som konfliktrådet sender meldingen til. I den forbindelse stilles spørsmål ved om håndteringen av bruddmeldingene vil bli mer effektiv ved at de sendes til påtalemyndigheten, fremfor kriminalomsorgen. Politiadvokater har gjerne et høyt arbeidspress, store porteføljer og en hendelsesstyrt arbeidshverdag. En stiller spørsmål ved om påtalemyndigheten vil greie å gi bruddmeldingene den oppmerksomhet og raske behandling som de bør ha. En stiller seg derfor positiv til at både politiet og kriminalomsorgen skal ha kompetansen til å håndtere bruddmeldinger.

Øst politidistrikt understreker viktigheten av at ungdommer som bryter en frihetsstraff, enten det er en samfunns- eller ungdomsstraff, møtes med noenlunde like konsekvenser. Med dette mener vi at praksisen for omgjøring av straff på grunn av vilkårsbrudd, bør være lik enten den mindreårige har gjennomført en samfunnsstraff eller ungdomsstraff (fordi begge straffeformene er alternativer til ubetinget fengsel). De nye reglene for omgjøring av ungdomsstraff, ved at straffen kan omgjøres til samfunnsstraff eller betinget fengsel, bør også gjelde motsatt vei for samfunnsstraffen. Resultatet ellers vil kunne bli at ungdom som bryter vilkårene for samfunnsstraff risikerer en strengere omgjøring ved at den subsidiære straffen må fullbyrdes, mens en ungdom på ungdomsstraff kan få en betinget reaksjon.

Høringsnotatet, punkt 5; Ungdommens rett til offentlig oppnevnt forsvarer ved ungdomsplanmøte under ungdomsoppfølging

Øst politidistrikt deler oppfatningen om at ungdommen bør ha rett til advokatbistand ved utforming av ungdomsplanen under ungdomsoppfølging.

Ungdomsplanmøtet har nær tilknytning til domstolens avgjørelse av straffespørsmålet. I et rettighetsperspektiv har det de beste grunner for seg at prinsippet om rettferdig rettergang også bør anses å gjelde for denne delen av avgjørelsen om straffespørsmålet, herunder den nærmere utformingen av straffen. Hensynet til barnets beste tilsier at barnets syn på ungdomsplanen må bli presentert på en forsvarlig måte, og at barnet får nødvendig mulighet for sin rett til kontradiksjon overfor synspunktene til øvrige aktører i ungdomsoppfølgingen, og derved også bedre kunne legge forholdene til rette for en vellykket straffegjennomføring.

Herværende høringssvar fra Øst politidistrikt er utarbeidet av undertegnede etter innspill fra politiadvokatene Martin Gautestad Jakobsen, Ingrid Eknes, Stine Pedersen, Linda Solberg Børsand og Hacer Aydar Yasar.

Med hilsen

Marianne Charlotte Weel Kreutz
Fung. Fag- og opplæringsansvarlig

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Morten Reppen
Vibeke Schøyen

Mottakere:

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika

0125

OSLO

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/48511-2

Vår referanse:
20/108412 - 5

Sted, dato:
Hamar, 03.04.2024

Høring - forslag til endringer i konfliktrådloven og straffeloven mv. - strafferettslige reaksjoner for ungdom

Det vises til Politidirektoratets brev av 4. mars 2024.

Etter en noe begrenset gjennomgang av høringsdokumentene, grunnet kort høringsfrist og stort arbeidspress, følger våre synspunkter nedenfor:

Som et generelt utgangspunkt gir vi støtte til endringsforslagene. Det er viktig å kunne gjennomføre en effektiv straffesaksbehandling, som gir mest mulig hensiktsmessig reaksjon for unge lovbyggere. Det er ikke minst viktig overfor ungdom som begår eller er i ferd med å kunne begå alvorlig kriminalitet. Målet må være raskere og mer adekvat oppfølging av unge lovbyggere, herunder mest mulig tilpassede reaksjoner for å forebygge mot nye straffbare handlinger, beskytte medborgere og hindre at en ung person utvikler et liv som kriminell.

Hurtighet mellom straffbar handling, strafferettslig reaksjon og igangsetting av straffegjennomføring må tilstrebes.

Endringene som er foreslått fremstår som egnet til bedre oppnåelse av foranstående, og egnet til å gi en mer oversiktlig og forståelig straffesaksbehandling i saker med unge gjerningspersoner.

At det åpnes for ungdomsstraff med særvilkår (strl. § 37) som kontaktrestriksjoner, vilkår om bosted, oppholdssted arbeid og opplæring anses som interessant og nyttig. Det stiller imidlertid viktige avklaringer om forholdsmessighet, evnen til å forebygge brudd på særvilkår og adekvat og hurtig oppfølging ved brudd.

De foreslåtte endringene stiller krav til kapasitet og kompetanse hos påtalemyndigheten i politiet, og viser at påtalemyndigheten er en sentral aktør i det forebyggende politiarbeidet. Likeså når det gjelder kapasitet og kompetanse i det forebyggende politiarbeidet og god oppfølging av det lokale politiet.

Med hilsen

Johan Martin Welhaven

Påtalesjef

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Unntatt offentlighet

-

Deres referanse:
24/48511-2

Vår referanse:
24/48652 - 3

Sted, dato:
Tromsø, 03.04.2024

Hørings svar - forslag til endringer i konfliktrådloven og straffeloven mv. - strafferettslige reaksjoner for ungdom

Viser til brev av 04.03. Våre ungdomsjurister har utarbeidet hørings svar som videresendes i sin helhet. Hørings svaret besvarer de hovedpunktene POD stilte opp i brevet av 04.03.

- 1. En hjemmel for retten til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel av ubegrenset lengde, alternativt inntil 2 år eller inntil 1 år, samt særskilte hjemler som sikrer unge domfelte riktig oppfølging før og etter løslatelse (styrket ettervern)**
 - a) Gjennomføringstid må hensyntas

Når en skal vurdere lengden av en ubetinget fengselsstraff som er kombinert med ungdomsstraff, bør det først ses hen til om gjennomføringstiden for ungdomsstraff setter noen begrensninger.

Gjennomføringstiden for ungdomsstraff løper fra tidspunkt for ungdomsstormøtet / ungdomsplanmøtet. Dette er tidligere lagt til grunn i prop. 57 L (2013-2014) pkt. 10.5.3, og blir nå lovfestet, jf. lov 20. desember 2023 nr. 110 (endingslov til konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv) § 23 siste ledd.

Ungdomsstormøtet / ungdomsplanmøtet skal forberedes "straks saken er overført", jf. konfliktrådsloven § 24. Begrepet "straks" er tolket som umiddelbart og senest i løpet av en uke, jf. blant annet Prop. 135 L (2010-2011) s. 173. Etter lovendringen vil ordlyden være "uten ugrunnet opphold".

Spørsmålet blir om møtet skal gjennomføres *før, under eller etter* iverksetting av ubetinget fengselsstraff, med den følge at gjennomføringstiden starter på tilsvarende tidspunkt.

Hvis møtet avholdes før eller under soning, har det lite for seg at lengden på fengselsstraffen er ubegrenset – gjennomføringstiden vil spises opp av soningstiden. Etter dagens ordning er gjennomføringstiden begrenset til maksimalt 3 år, og hovedregelen er fra 6 måneder til 2 år, jf. strl. § 52b første ledd bokstav a).

Det nevnes i denne sammenheng at bestemmelsen i konfliktrådsloven § 24 siste ledd om at ungdomsstormøtet kan deles opp i flere møter dersom dette er hensiktsmessig, ikke kan ses å være videreført i forbindelse med endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Dermed antas det ikke å være anledning til å starte ungdomsplanmøtet før soning, og avslutte (med utforming av ungdomsplan) etter soning.

b) Vurdering av oppfølgingsbehov / valget mellom ungdomsstraff og ettervern

En deler oppfatningen om at det er krevende å forutse oppfølgingsbehov så langt fram i tid som en lengre fengselsstraff vil kreve, og dette taler med styrke for å begrense lengden på den ubetingede fengselsstraffen. Det er også nærliggende å se hen til vurderingene rundt samfunnsstraff kombinert med ubetinget fengsel, jf. blant annet Ot.prp.nr.31 (2006-2007) kapittel 7, hvor departementet fant det nødvendig å sette en øvre grense for den ubetingede delen av straffen. På samme måte vil det være vanskelig å anføre rehabiliteringshensyn for ungdomsstraffdelen av dommen hvis domfelte først skal sone en lengre fengselsstraff.

Ved lengre fengselsstraffer synes ettervern å være en bedre løsning enn en forhåndsbestemt oppfølging (selv om det ikke fastsettes vilkår på forhånd).

Ettervern med elektronisk kontroll i regi av kriminalomsorgen har noe strammere rammer enn ungdomsstraff, men antas ellers å være like fleksibel med tanke på vilkår / innhold tilpasset ungdommen. Det vurderes også å være en fordel at brudd kan håndteres effektivt av kriminalomsorgen med direkte gjeninnsettelse, slik at ungdommen også i slike tilfeller får gjort opp for de forhold han / hun er dømt for innen rimelig tid. Både elektronisk kontroll og prøveløslatelse reduserer dessuten antall aktører, som kan være positivt for en mest mulig smidig og oversiktlig prosess. Samtidig har kriminalomsorgen mulighet til å inngå samarbeid med konfliktrådet der det er hensiktsmessig, f.eks. for gjenopprettende møte.

Det er imidlertid en viktig begrensning ved ettervern slik ordningen er i dag, nemlig type straffbare forhold som omfattes. Dersom ettervern skal være den foretrukne løsning for ungdom som må sone (lengre) fengselsstraffer, bør det samtidig vurderes å senke terskelen eller oppheve begrensningene for anvendelse hva gjelder disse ungdommene.

Oppsummering: Det må tas høyde for gjennomføringstid når lengden på ubetinget fengselsstraff fastsettes. Jo lengre fengselsstraff, jo mer naturlig er det å være å bruke ordningen med elektronisk kontroll. Forutsetning: begrensningen i sakstype må oppheves for ungdom.

2. At påtalemyndigheten gis hjemmel til også å føre for retten rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff

Vi er enige i at påtalemyndigheten er en naturlig aktør i bruddhåndtering, også ved rene vilkårsbrudd. Det stilles imidlertid spørsmål ved forslaget om at avgjørelsen av hvilken etat som skal få saken oversendt, skal treffes av konfliktrådet, og uten at det foreligger vurderingskriterier å basere avgjørelsen på. I praksis vil nok avgjørelsen treffes i fellesskap, men det bør vurderes å formalisere at kriminalomsorgens og påtalemyndighetens samtykke skal innhentes, sml. konfliktrådsloven § 31 tredje ledd.

En enklere og sannsynligvis mer ryddig løsning vil være å overføre hjemmelen til påtalemyndigheten (også med tanke på ressursallokering).

3. At ungdommen gis rett til offentlig oppnevnt forsvarer også ved ungdomsplanmøtet under ungdomsoppfølging

Dette forslaget støttes.

Med hilsen

Elin Norgård Strand

Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
24/49419 - 2

Sted, dato:
Oslo, 02.04.2024

Forslag til endringer i konfliktrådloven og straffeloven mv. - strafferettslige reaksjoner for ungdom

Det vises til direktoratets brev av 4. mars vedrørende ovennevnte høring. Innledningsvis bemerkes at Oslo PD har deltatt i arbeidsgruppen for utredning av hurtigspor for behandling av ungdomssaker i Oslo. Enkelte av forslagene i høringsnotatet er drøftet i arbeidsgruppen.

Merknader til kapittel 2 – forslag om adgang til å kombinere ungdomsstraff (og ungdomsoppfølging) med særvilkår

Departementet har foreslått en hjemmel for retten til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår.

Etter Oslo PDs syn kan det, i hvert fall for noen ungdommer, ha en effekt å fastsette særvilkår som skal gjelde fra rettskraftig dom og til ungdomsplanen signeres. Det er imidlertid noen utfordringer med tanke på hvem som skal følge opp særvilkårene og hva som kan bli konsekvensen av brudd. Vilkår om oppholdsforbud, innetid eller lignende vil bli oppdaget dersom politiet tilfeldigvis påtreffer ungdommen. Til forskjell fra andre saker der påtalemyndigheten ilegger oppholdsforbud som et tvangsmiddel, der det ofte er besluttet på høyere nivå at det aktuelle området skal prioriteres av politiet, har politiet ikke ressurser til å være tett på enhver ungdom som idømmes slike særvilkår. Det er vanskelig å se for seg at konsekvensen av brudd på særvilkårene kan være omgjøring av ungdomsstraffen. Det er en risiko for at dette blir "tomme" vilkår som ikke vil bli fulgt opp, noe som vil gi et uheldig signal til ungdommen også i forbindelse med gjennomføring av ungdomsstraffen.

Oslo PD er ikke negative til adgang til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår, men det må gjøres en grundig vurdering av hensiktsmessigheten av dette i den enkelte sak og for den enkelte ungdom. Innvendingene beskrevet ovenfor må tas med i vurderingen.

Forslaget om at slike særvilkår skal gjelde frem til ungdomsplanen er signert, støttes.

Behovet for å kombinere ungdomsoppfølging med særvilkår anses ikke å være stort. Tiden som går fra påtalemyndigheten overfører en sak til konfliktrådet til ungdomsplanen signeres, er som regel kort og det vil neppe være behov for at det skal gjelde særvilkår i denne perioden.

Merknader til kapittel 3 – forslag om adgang til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel

Videre har departementet foreslått en hjemmel for å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel. I praksis vil en adgang til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel i opptil 1 år dekke de tilfellene der dette er hensiktsmessig, hensyntatt blant annet den øvre grensen for ungdomsstraff, alder på den domfelte på tidspunktet for gjennomføring av ungdomsstraffen og at vurderingen av oppfølgingsbehov blir vanskeligere jo lenger frem i tid ungdomsstraffen skal gjennomføres.

Oslo PD ser ikke at forslaget kan føre til at barn som tidligere ville ha fått ungdomsstraff, vil idømmes fengselsstraff i tillegg. Vilkåret om at ubetinget fengsel må være "særlig påkrevd" er det samme.

Merknader til kapittel 4 – Forslag om at Påtalemyndigheten gis adgang til å føre vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff

Oslo PD understreker at dersom bruddsakene skal ha den prioriteten som en hurtigdomstol forutsetter, samtidig som oppfølgingen av bruddsakene ikke skal gå på bekostning av etterforskningen i inititalfasen i de nye sakene som kommer inn, er det nødvendig med ekstra ressurser. Dersom en slik endring skal kunne effektueres rask og med substansiell virkning, vil det kreve både tilføring av ressurser, og muligens justering av organisering for flere enheter i politidistriktet.

Hvis kompetansen blir lagt til påtalemyndigheten, har Oslo PD, i arbeidet med hurtigdomstol som prøveprosjekt i Oslo tingrett, sett for oss at bruddsakene skal følges opp i en jourordning. Da kan begjæringen om omgjøring sendes samme dag eller dagen etter den kommer inn til påtalemyndigheten, og påtalemyndigheten vil kunne stille i rettsmøtet påfølgende dag. Dette etter modell av begjæringer om varetektsfengsling. Denne *beredskapen* vil forutsette ekstra ressurser. På den enkelte enhet i dag er det en påtalejurist som har jour i u18 saker og som skal følge opp de nye sakene som kommer inn, beslutte / begjære tvangsmidler og stille i fengslingsmøter.

Når det gjelder antall saker så er det påregnelig at antall bruddsaker vil øke når kravet til samtykke fjernes og virkeområdet for ungdomsstraffen også ellers utvides. Det er for øvrig uklart hva det bygges på når det under punkt 6.2.3 er forutsatt at påtalemyndighetens kompetanse vil bli benyttet i om lag halvparten av bruddsakene. Det er etter forslaget lagt til konfliktrådet å vurdere om påtalemyndigheten eller kriminalomsorgen skal fremme begjæringen om omgjøring, og påtalemyndigheten vil ha plikt til å følge opp i henhold til konfliktrådets beslutning. Påtalemyndigheten vil altså ikke ha kontroll på hvor stor andel bruddsaker som den pålegges å følge opp.

Merknader til kapittel 5 – Forslag om rett til oppnevnt forsvarer under ungdomsplanmøtet ved ungdomsoppfølging

Etter Oslo PDs syn er det viktig at dette ikke medfører at det tar lengre tid før ungdomsplanmøtet kan gjennomføres og straffen iverksettes.

Med hilsen

Audun Kristiansen

politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.